

Ю. Л. БОШИЦЬКИЙ

*Юрій Ладиславович Бошицький,
професор, заслужений юрист України,
ректор Київського університету
права НАН України*

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, МОДЕРНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ – ПРІОРИТЕТИ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПРАВА НАН УКРАЇНИ У 2012/2013 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

В умовах реформування юридичної освіти в Україні та спробах переведення її на засади Болонської декларації виникає потреба в глибокому осмисленні досягнень та прорахунків, європейського досвіду, історії розвитку і тих нових обставин, що розгортаються нині. Однією з важливих вимог до української вищої юридичної освіти є актуалізація гуманітарних пріоритетів. З огляду на це, завдання освіти полягає в тому, щоб дати можливість усім без винятку виявити свої таланти та свій творчий потенціал. Ця мета є провідною. Її досягнення може стати основним внеском у створення більш людяного й справедливого світу.

Київський університет права НАН України (далі – КУП НАНУ) постійно намагається удосконалювати шляхи кардинального оновлення організації та змісту надання освітніх послуг у галузі правознавства, впроваджувати новітні та креативні підходи в освітянській діяльності. У 2012/2013 навчальному році буде у практичній площині запроваджено ряд новел, які сприятимуть реалізації завдань з оптимізації навчального процесу та життя вузу в цілому.

Освітня діяльність КУП НАНУ базується на державній формі власності, де запроваджується альтернативна система навчання, створюються умови для усунення жорсткої регламентації змісту професійної освіти, уніфікації навчальних планів, програм підготовки, уникнення надмірної ідеологізації навчання. Не лише викладач, а й студент отримують можливості для творчості, з-поміж них – і наукової. Велика увага приділяється пошуку, навчанню й вихованню талановитої молоді – майбутнього інтелектуального потенціалу нації. Наші зусилля скеровані на підготовку нової еліти, спеціалістів високого рівня, які здатні очолити важливі ділянки практичної реалізації стратегії розвитку України.

Організація навчального процесу в КУП НАНУ та в його відокремлених підрозділах ґрунтується на засадах, визначених у Перспективному плані роботи нашого вузу, серед яких слід відмітити такі, як забезпечення впродовж навчального року на I–III курсах організації навчального процесу відповідно до вимог і принципів Болонської декларації; завершення розробки навчальних планів, програм навчальних дисциплін, засобів діагностики якості навчання з урахуванням вимог ECTS (Європейська система трансферу кредитів) у системі кредитно-модульного навчання; оптимізація системи управління організацією навчального процесу, його науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення; впровадження в організацію навчального процесу сучасних інноваційних технологій з метою забезпечення підготовки майбутніх фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра відповідно до вимог державних стандартів; організація довузівської підготовки, дистанційного навчання, практичної підготовки та працевлаштування випускників; інформаційне забезпечення освітньої діяльності в Університеті тощо.

Належна організація навчального процесу забезпечується шляхом кропіткої роботи щодо формування науково-педагогічного складу, використання новітніх технологій навчання, постійного поповнення

бібліотечного фонду, програмно-методичного забезпечення, вивчення іноземних мов, матеріально-технічного оснащення структурних підрозділів навчального закладу.

Основні завдання КУП НАНУ в цьому навчальному році – підготовка фахівців для професійної діяльності в сфері юридичної практики: господарсько-правової, судово-правової, соціально-правової, організаційно-управлінської, правоохоронної, правозахисної тощо; створення умов для соціального та професійного становлення, духовного розвитку, формування суспільно активної особистості; забезпечення потреб підприємств, установ і організацій різних форм власності у фахівцях підприємницько-правового, цивільно-правового, а також адміністративно-правового напрямів в умовах ринкових і партнерських відносин; орієнтир на підвищення та розвиток ролі особистості, її широких прав, відповідальності. Тобто створення таких умов, коли студент і викладач є активними суб'єктами навчального процесу. Однак перераховані вище завдання та деякі засоби їх реалізації будуть модернізовані.

Враховуючи те, що в останні роки в усьому світі спостерігається тенденція до зростання ролі вищої освіти в цілому, є зрозумілим інтерес громадськості до діяльності вищих навчальних закладів, у тому числі юридичного спрямування. З цього випливає важливість внутрішнього аналізу діяльності усіх структурних підрозділів нашого Університету, факультетів, кафедр та відділів, моніторинг основних показників діяльності, які лягають в основу ранжування вищих навчальних закладів Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, та іншими вітчизняними й міжнародними експертними групами. Ми добре усвідомлюємо, що входження рівноправними учасниками до європейського науково-освітнього простору визначається не лише додержанням формальних вимог, а й відповідністю університетської освіти найвимогливішим міжнародним стандартам.

Важливим і визначальним етапом розвитку КУП НАНУ та організації навчання є ліцензування й акредитація напрямів підготовки (спеціальностей), за якими здійснюється підготовка фахівців у навчальному закладі. Варто зазначити, що в цьому навчальному році планується пройти: повторну акредитацію всього Університету за IV рівнем; ліцензування підготовки магістрів за спеціальністю «Інтелектуальна власність», перепідготовки фахівців і підготовки молодшого спеціаліста за спеціальністю «Правознавство» у власному коледжі на Рівненщині, створення якого планується в цьому році.

Слід підкреслити, що навчально-виховний процес в Університеті базується на поєднанні принципів наукового, пізнавального, інформаційного та методичного забезпечення, що приводить до творчого опанування й осмислення отриманих знань, спонукає до творчої науково-дослідницької діяльності студентів. Враховуючи розвиток юридичної науки, до навчальних планів підготовки бакалаврів за напрямом «Правознавство» введено спеціальну навчальну дисципліну «Космічне право». Студентам КУП НАН України, в якому впроваджуються креативні форми навчання, цікаво буде вивчати вказану навчальну дисципліну, оскільки вона ґрунтується на останніх розробках Міжнародного центру космічного права при Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, а лекції знаних вчених сприятимуть підготовці нової генерації висококваліфікованих правників та достойних громадян України. Крім того, студенти юридичного факультету із задоволенням вивчатимуть «Космічне право» на основі авторського підручника академіка НАН України Ю. С. Шемшученка, який видано під егідою Київського університету права НАН України.

Новелою цього навчального року є й те, що студенти факультету міжнародних відносин вивчатимуть щойно розроблений курс морського права, побудований на основі останніх міжнародних напрацювань у цій сфері. Сьогодні ми розглядаємо можливість створення на базі кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства сектора міжнародного морського права. Першими кроками на шляху реалізації цієї актуальної ідеї стане проведення засідання Міжнародного «круглого столу» *«Співробітництво у Причорноморському регіоні: тенденції та перспективи»* та Першої міжнародної науково-практичної конференції *«Міжнародно-правові проблеми сучасного торговельного мореплавства»* за участі провідних науковців у цій галузі як України, так і зарубіжних країн.

Значно розшириться тематика та географія майстер-класів із різних галузей права. Для нашого Університету майстер-класи залишаються однією із сучасних форм навчання студентів, яка направлена на підвищення якісного рівня вищої юридичної освіти, посилення її конкурентоспроможності, привабливості й ефективності. Їх концепція отримує всебічну підтримку керівництва, до участі в майстер-класах КУП НАН України в цьому році запрошені відомі вітчизняні фахівці різних галузей права, як юристи-практики, так і вчені та викладачі юридичних вищих навчальних закладів, з якими у 2011/2012 навчальному році було укладено угоди про співпрацю, а також громадські діячі як України, так і зарубіжних країн. Доцільно нагадати про велику заінтересованість студентства до майстер-класів академіка НАН України *Юрія Шемшученка*; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (1996–2012 рр.) *Ніни Карпачової*; професора *Паоло да Кунья* – директора Міждисциплінарного інституту Університету Порто (Португалія); професора *Едварда Сомерса* – директора Морського інституту Університету м. Гент, завідувача кафедри міжнародного морського права Гентського університету, директора відділення підготовки наукових кадрів у сфері портових і морських наук (Бельгія); професора *Чаби Варга*, почесного професора Інституту правових досліджень Угорської академії наук (Угорщина);

професора *Жака Маріона* – Генерального секретаря Євразійського офісу Федерації всесвітнього миру (Франція); професора *Петра Хрїстова* – декана юридичного факультету Варненського вільного університету «Черноризец Храбр» (Болгарія); *Яноша Коллара* – радника I класу, керівника Консульського відділу Посольства Угорської Республіки в Україні; професора *Стати Статєва* – ректора Університету національного та світового господарства (Болгарія); професора *Олександра Буріана* – президента Асоціації міжнародного права, директора Інституту держави і права НАН Республіки Молдова (Молдова); *Кристини Герміди дель Лано* – професора університету ім. Короля Хуана Кардоса (Мадрид, Іспанія); члена-кореспондента Королівської Академії Права і Законодавства Іспанії; професора *Герберта Кьока* – декана юридичного факультету університету м. Лінц (Австрія).

Ще однією новелою цього навчального року буде створення мультимедійних аудиторій для впровадження інноваційних комп'ютерних технологій, які відповідають викликам сучасного інформаційного суспільства. Це забезпечить належний рівень якості юридичної освіти, допоможе поліпшити контроль за рівнем підготовки студентів. Модульний контроль знань значної кількості студентів (на курсі навчається понад сто осіб) викликає необхідність автоматизації контролю, застосування комп'ютерної техніки і відповідного програмного забезпечення. Використання комп'ютерів для контролю знань, на наше глибоке переконання, є конче важливим з точки зору підвищення ефективності навчального процесу, а також економічно доцільним.

Іншою важливою формою організації навчання є виконання студентами індивідуальних завдань (до основних належить виконання курсових і магістерських (дипломних) робіт). Починаючи з 2012/2013 навчального року, за рішенням вченої ради, кожна магістерська робота має пройти апробацію. Тільки ті студенти, які доповіли основні результати наукового дослідження на конференціях, семінарах, «круглих столах», будуть допущені до захисту магістерських робіт. Переконані, що це сприятиме підвищенню якості виконуваного дослідження, яке в подальшому може перерости у дисертаційне, а магістрант претендуватиме на вступ до аспірантури КУП НАНУ.

Невід'ємним етапом організації навчального процесу є практична підготовка студентів. З метою належної її організації в Університеті створено відділ практичного навчання та працевлаштування, на який покладено функцію своєчасної підготовки баз практики та підбір першого робочого місця випускників. Враховуючи багаторічну співпрацю адміністрації Університету з Союзом юристів України, з 2012/2013 навчального року кращі студенти, які володіють іноземною мовою, проходять практику у цій організації з можливістю подальшого працевлаштування.

Підвищена увага приділятиметься чинникам, які позитивно впливають на якість навчального процесу. Йдеться про збільшення взаємовідвідуваності занять, проведення відкритих занять та контрольні відвідування з боку завідувачів кафедр, а також науково-педагогічними працівниками – лекцій і семінарських занять.

Доцільно зазначити, що з метою збереження традицій Університету, наступності науково-педагогічних кадрів, організації дієвої системи навчання і розвитку кадрового потенціалу з 2013 р. в новій якості починає функціонувати *Школа молодих вчених*, основними завданнями якої є: по-перше, формування програми підтримки молодих науковців-викладачів з метою закріплення молодих кадрів в КУП НАН України; по-друге, створення резерву кадрів для керівних посад на основі політики планування кар'єри, забезпечення безперервної підготовки персоналу; по-третє, проведення семінарів, нарад, круглих столів, дискусій із залученням керівництва університету, представників науки, громадськості, українських і зарубіжних компаній; по-четверте, організація проведення стажувань у вищих навчальних закладах України та інших країн. Також буде запроваджено щорічне проведення атестацій слухачів Школи з метою виявлення доцільності подальшого співробітництва.

Стосовно удосконалення *університетської наукової роботи* у 2012/2013 навчальному році хочу зазначити наступне. Науково-дослідна діяльність є одним із засобів досягнення державних стандартів якості підготовки фахівців з вищою освітою. Вона реалізується шляхом інтеграції навчально-виховного процесу та наукової діяльності через проведення наукових заходів різного формату. Переважно це конференції на різноманітну правову тематику, круглі столи, наукові семінари тощо за участі в них провідних науковців України та зарубіжних держав, науково-педагогічних працівників, студентської молоді і юристів-практиків.

Згідно з Планом дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове співтовариство, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України, основними принципами, які обумовлюють розвиток вищої освіти в Україні у рамках Болонського процесу, є створення інноваційного простору на основі освітньої і наукової підтримки; адаптація системи вищої освіти до норм, стандартів та основних принципів європейського простору вищої освіти. Це також передбачає і забезпечення соціального контексту вищої освіти, який надасть можливість випускникам вищих навчальних закладів формувати свою професійну кар'єру на основі соціальної справедливості, відповідальності та загальнолюдських цінностей. Саме ці вагомні аргументи покладено в основу активізації наукової діяльності КУП НАНУ. Відповідно до плану Міністерства освіти і науки, молоді та

спорту України Університет проводить щорічно *п'ять науково-практичних конференцій*, із яких всеукраїнськими є: «Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку», «Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні», міжнародними – «Наукові читання, присвячені пам'яті В. М. Корецького», «Сучасні проблеми правової системи України», «Європейська юридична освіта і наука: студентський вимір». Це достатньо великий обсяг наукової роботи, якщо врахувати той факт, що щомісячно проводяться кафедральні «круглі столи» та інші заходи наукового спрямування. Зазначені заходи проходять на високому науковому й організаційному рівні, в режимі он-лайн.

КУП НАНУ системно підходить до питання інтеграції у європейське та світове освітянське співтовариство, яке відбувається в поступовому розвитку співробітництва з відомими зарубіжними університетами, організаціями, асоціаціями, агентствами, фондами й установами. Результатом плідної співпраці з іноземними закладами та установами є реалізація низки міжнародних проектів, проведення конференцій, участь працівників Університету в різноманітних міжнародних програмах, що в цілому дає можливість розширювати кордони міжнародного співробітництва. Університет у 2012/2013 навчальному році започаткував цілий ряд наукових заходів міжнародного формату. Зокрема, в жовтні на базі КУП НАН України спільно із Асоціацією юристів Росії, Асоціацією юридичних вузів Російської Федерації було проведено міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасні парадигми юридичної компаративістики в аспекті розвитку національних правових систем». Щороку вищезгадана конференція відбувається у різних державах, за участю відомих наукових і освітніх установ. У КУП НАНУ участь у роботі форуму взяли представники 17 вищих навчальних закладів Російської Федерації.

Науковий внесок, зроблений вченими в рамках цієї конференції, надзвичайно важливий для подальшого формування правових держав. Водночас він є прикладом добросусідських відносин України і Росії, а також підтвердженням того, що наука не має кордонів, а наукова думка й фундаментальні дослідження у сфері права є підґрунтям для політичних рішень сучасних держав світу та запорукою їх ефективного діалогу.

Водночас у рамках реалізації договору про співпрацю з Асоціацією міжнародного права Республіки Молдови в КУП НАН України проведено Міжнародний «круглий стіл» «Співробітництво в Причорноморському регіоні: тенденції і перспективи» за участі провідних науковців України та Молдови. Причорноморський регіон віддавна є геополітичною проблемою України, одним із складових стратегічного курсу її зовнішньої політики (т.з. «південний вектор євроінтеграції України») та невід'ємним компонентом державної регіональної політики. Тому мета «круглого столу» – обговорення питань правового, освітнього, безпекового аспектів проблеми Причорноморського регіону. Проведення зазначеного «круглого столу» для студентів Університету створює можливості для засвоєння форм та методів обговорення політичних і політико-правових аспектів проблемних геополітичних напрямів та вироблення спільної думки; надання тим науково-педагогічним працівникам і співробітникам КУП НАН України, які є фахівцями з правових питань зовнішньої й регіональної політики України, можливості висвітлити свої наукові та практико-орієнтовні доробки під час наукової дискусії; створення іміджу КУП НАН України як сучасного навчального закладу, який готовий до конструктивного діалогу щодо гострих політичних проблем із залученням широкого кола учасників, у тому числі студентів; розвитку мережі міжнародних зв'язків КУП НАН України.

З метою активізації дослідницького потенціалу університету, об'єднання науковців у творче співтовариство та для регулярного обміну науковою інформацією і визначення перспективних напрямів наукових досліджень в КУП НАН України нарощують свої напрацювання науково-дослідні центри та лабораторії. Зокрема, Центр політологічних, гуманітарних та прикладних досліджень, Науково-дослідна лабораторія з права біоетики та медичного права, Сектор права інтелектуальної власності, Сектор екологічного права, кожний із яких має власну історію та наукові здобутки. Як вже було зазначено вище, в цьому навчальному році створено Сектор міжнародного морського права, який, окрім іншого, став ініціатором та організатором проведення 11 грудня 2012 р. Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародно-правові проблеми сучасного торговельного права», де планується обговорення сучасних теоретичних та практичних проблем правового регулювання торговельного мореплавства. Особливість зазначеної конференції посилюється й тим, що за останній рік Університетом укладено угоди про наукове співробітництво з вузами Болгарії, Грузії, Хорватії, В'єтнаму, Росії, які є морськими державами.

Необхідність здійснення науково-дослідної діяльності студентів Університету керівництвом сприймається як аксіома, оскільки характерною особливістю вищої освіти є органічне поєднання навчального та наукового процесів, що сприяє підвищенню якості підготовки фахівців з вищою освітою, поглибленому вивченню програмного матеріалу, розвитку наукового мислення і творчого підходу до розв'язання теоретичних та практичних завдань майбутньої діяльності. З метою підвищення заінтересованості майбутніх студентів до юридичної освіти та науки, сприяння розвитку громадянського суспільства через залучення молоді до обговорення найбільш актуальних питань сьогодення Університет за підтримки Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України в 2012–2013 навчальному році

став ініціатором проведення *Конкурсу наукових робіт ім. В. М. Корецького* для учнів 11-х класів «Права людини в сучасному світі: погляд молоді».

Надзвичайно важливою складовою в системі підготовки майбутніх науковців є залучення студентів до науково-дослідної діяльності через публікації наукових робіт, що відкриває можливості до розкриття творчого потенціалу особистості. Процес підготовки наукових публікацій та публічних виступів формує професійно значущі уміння й навички. Саме через таку форму наукової роботи студенти мають можливість проявити власний творчий підхід у висвітленні обраної тематики та продемонструвати самостійне осмислення отриманих знань. З метою реалізації саме цієї мети Університет у своєму фаховому науково-теоретичному шоквартальнику «Часопис Київського університету права» започаткував рубрику «*Студентська трибуна*», яка надає можливість публікувати студентські наукові доповіді.

Наукова робота в Київському університеті права НАН України спрямована на удосконалення й поглиблення власної філософії функціонування, в центрі якої – завдання підготовки висококваліфікованих, соціально адаптованих, високодуховних, освічених правників, які використовують цінності й здобутки сучасної науки та практики і можуть бути затребуваними на європейському ринку праці.

Інше важливе питання діяльності вузу – це удосконалення інформатизації КУП НАНУ. Як відомо, одним із головних інструментів в освіті, що відкриває шлях у новий світ, є інформаційні технології, які дають змогу змінити системні властивості найважливіших компонент нашого буття. Розробка стратегії розвитку й використання інформаційних технологій у сфері освіти є однією із ключових проблем стратегічного планування як на національному, так і на глобальному рівні.

Програмні документи про основні напрями модернізації освіти останніх років акцентують нашу увагу на тому, що навчання має сприяти процесам соціалізації особи, фундаменталізму освіти, забезпеченню можливості продовжувати навчання (в рамках безперервної відкритої і дистанційної освіти), підготовці високоосвічених людей та висококваліфікованих фахівців, здібних до професійного зростання і професійної мобільності в умовах інформатизації суспільства й розвитку нових інформаційних технологій.

Студенти КУП НАНУ розуміють і відчувають вплив нового електронного середовища. Їх інтерес, захоплення комп'ютерними технологіями необхідно використовувати для інтеграції медіаосвіти у навчальний процес. Включення інформаційних технологій у цей процес допоможе викладачам організувати різні форми навчально-пізнавальної діяльності на лекціях із вивчення права, зробити активною і цілеспрямованою самостійну роботу студентів. Це й засіб доступу до навчальної інформації, що забезпечує можливості пошуку, збору та роботи з джерелами інформації, у тому числі в мережі Інтернет, а також спосіб доставки і зберігання інформації.

Використання інформаційних технологій в житті Університету, зокрема у навчальному процесі, на наше глибоке переконання, дасть змогу підвищити якість підготовки та викладання навчального матеріалу, підсилити освітні ефекти, створити викладачу додаткові можливості для побудови індивідуальних «освітніх траєкторій» студентів. Сподіваємося, що інформаційні технології дадуть змогу реалізувати диференційований підхід до студентів з різним рівнем підготовки. Інтерактивні навчальні програми, засновані на гіпертекстовій структурі й використанні мультимедійних курсів, сприятимуть створенню адаптивної системи одночасного навчання студентів-правознавців, що мають різні здібності та можливості.

Абсолютно зрозуміло і те, що за умови системного використання інформаційних технологій у навчальному процесі у поєднанні з традиційними методами навчання можна значно підвищити ефективність юридичної освіти.

У рамках оптимального використання засобів інформаційних технологій викладачі КУП НАН України матимуть можливість оптимізувати навчальний процес, використовуючи засоби ІТ для комплексного розв'язання освітніх, виховних і розвиваючих завдань. Використання електронних навчальних посібників допоможе підвищити якість навчання, зробити його динамічним, розв'язати декілька завдань щодо його наочності, доступності, індивідуальності, контролю та самостійності.

Поступово нам необхідно переходити на електронно-навчальні посібники. Саме вони активізують навчально-пізнавальну діяльність і дадуть змогу самостійно вивчати потрібний матеріал.

На лекціях для більшої ефективності викладачі Університету матимуть можливість використовувати наочні матеріали, відеоекскурсії, інтерактивні моделі, фотографії, ілюстрації об'єктів, проектуючи їх на великий екран за допомогою LCD-проекторів, які розміщені у всіх основних лекційних аудиторіях. При поясненні нового матеріалу інформацію, що з'являється на екрані, викладач матиме можливість коментувати додатковими поясненнями і прикладами. Переваги такої роботи очевидні, вони дають можливість для поступового складання особистої «медіатеки»; зростання ролі кожної лекції, оскільки, пропустивши її студенти можуть отримати матеріали і наздогнати прогаяне; необхідні знання й правильні відповіді на питання, що виникають у процесі навчання, здобувати самостійно; студенти отримують задоволення від результатів свого навчання, а знання, одержані самостійно і з хорошою мотивацією, міцні та ефективні.

Інший напрям використання інформаційних технологій пов'язаний з можливістю використання мережі для здійснення віртуальних занять з різних галузей права, можливістю спостерігати за проведенням судових засідань та в режимі он-лайн спілкуватися з викладачами з інших університетів як в Україні, так і за кордоном. Також це і проведення *он-лайн* майстер-класів видатних вітчизняних та зарубіжних науковців як у самому університеті, так і за його межами, наукових конференцій з трансляцією у мережі Університету та світовій мережі *Інтернет*.

Тому важливою новелою цього навчального року будуть системні заходи, направлені на підвищення інформаційної компетентності студентів КУП НАНУ, які необхідні для якісного освоєння всіх профільних навчальних предметів. У ширшому сенсі це відповідь на виклик XXI ст. Опанування комп'ютерної культури, формування інформаційної компетенції студентів – необхідна умова включення молодого покоління у світовий інформаційний простір.

Підбиваючи підсумки, необхідно зазначити, що тільки при постійному, системному та методичному пошуку шляхів оптимізації освітньої, наукової, інформаційної складової Київського університету права НАН України ми можемо майбутній розвиток університету робити керованим і прогресивним. І в цьому аспекті, без сумніву, керованим і прогресивним повинен бути й процес розвитку юридичної освіти.